

Биринчи вариант

1. - тапшырма. Исхак Раззаков - көрүнүктүү ишмер деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

Исхак Раззаков - көрүнүктүү ишмер.

И.Раззаков 1910-жылы 25- октябрда Лейлек районунда, шахтердун үй-бүлөсүндө туулган. Ал ата-энесинен эрте жетим болуп калган. 1918-жылдан баштап Ленинабаддагы балдар үйүндө тарбияланат. Мектепти бүтүргөндөн кийин Ташкенттеги педагогикалык техникумду, кийин Москвада Темирязов атындагы айыл чарба академиясын бүтүргөн. 1936-жылдан баштап 1945 – жылга чейин Өзбек республикасында ар кандай жооптуу кызматтарда иштеген. 1945-1950 –жылдары Кыргызстанда Министирлер Советинин төрагасы болуп эмгектенген. 1950 - 1961-жылга чейин Кыргыз республикасын башкарып, биринчи секретарь (катчы) болуп иштеген. Ушул жылдары И.Раззаковдун колдоосу, аракети менен көптөгөн ЖОЖдор ачылган. Мисалы: Политех, Арабаев университети, Ош пед.институту ж.б. Кийин 1961-1967-жылдары Москвада СССРдин пландоо комитетинде иштеген. 1967 –жылдан баштап союздук маанидеги персоналдык пенсионер болгон. 19-мартта 1979-жылы каттуу оорудан кийин дүйнөдөн кайткан. Анын сөөгү Москва шаарында Кунцево күмбөзүнө коюлган. 1997-жылы улуу саясий жана коомдук ишмердин аты биздин университетке ыйгарылды. 2-июнь 2002-жылы И.Раззаковдун керези аткарылып сөөгү Бишкектеги Алаарча күмбөзүнө кайра коюлган. И.Раззаков орто бойлуу, келбети келишкен, жылдыздуу башкача айтканда сулуу, сөзгө чебер киши болгон. Анын мүнөзү жөнөкөй, сабырдуу, сылык, жоомарт, боорукер, принципалдуу болгон. И.Раззаковдун колу, жүрөгү таза болгон. Бишкектин борбордук көчөлөрүнүн бирине И.Раззаковдун аты коюлган. Биз, КМТУнун студенттери, биздин окуу жай улуу инсан – Исхак Раззаковдун атын алып жүргөнгө сыймыктанабыз жана ошондой инсан болууга умтулабыз.

2 - тапшырма. Ырларды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Исхак Раззаковго

Сооронбай Жусуев. Кыргыз эл акыны.

Такалсаң да түпкүрүнө туюктун,
Такыр элди келгениң жок унуткуң.
Кагып жүрдү «Кыргызым» деп жүрөгүң,
Качан болсо камын ойлоп улуттун
Эл сыйлады, элди сен да сыйладың,
Эн жерде элинди эстеп ыйладың.
Көйгөй тартып: «Элим кантээр экен?» деп,
Көз жумарда элди гана кыйбадың.

**Адамга
А.Осмонов**

Адамды адам меймандап,
Сыйлайт экенсиң,
Жакын жолдош -жорону
Жыйнайт экенсиң.
Жакшы тилек ак ишти
Кыйбайт экенсиң.
Ак дасторкон үстүндө
Чын ниет менен досунду
Жегин муну,ичкин деп
Кыйнайт экенсиң
Ошентсе да өмүргө,
Сыйбайт экенсиң,
Кара жердин түбүнө
Биринди бириң жашырып,
Ыйлайт экенсиң!

3 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Жарык дүйнөгө келген ; төрага; кең пейил; ири; сулуу; адилеттик; дөөлөт;
ысым; залым; сыйлайт ;

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; аз; сабырдуу; улуу; жакшы; өйдө; биринчи ; узун бойлуу; келбети
келишкен.

5 - тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Он был великой личностью. Знаменитый деятель кыргызского народа последние годы жизни жил в Москве. И.Раззаков был видным экономистом нашей республики. Раззаков образование получил в Москве. И.Раззаков работал в Узбекистане, Кыргызстане и в Москве. Он был видным политическим и общественным деятелем республики. Мы гордимся тем, что нашему университету просвоили имя этого человека – труженика

6 - тапшырма. Арыздын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Исхак Раззаков атындагы
Кыргыз мамлекеттик техникалык
университетинин ректору _____
технологиялык факультетинин
ТПЖ–1-08 группасынын
студенти Аманов Саматтан

Арыз

Ден соолугума байланыштуу стационардык дарыланууга муктаж болгондуктан мага 2008-2009-окуу жылына академиялык өргүү (отпуск) берүүнүздү суранам. Бул арызга студенттик эмканадан 2009-жылдын 10-апрелинен тартып ден соолугум тууралуу берилген маалымдаманы тиркейм. Аманов С.
12-апрель 2023-жыл

7 - тапшырма. Досуңузга мүнөздөмө жазыңыз.

8 - тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9 - тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Экинчи вариант

1 - тапшырма. Бүбүсара Бейшеналиева - белгилүү бийчи деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

СССРдин эл артисти, Кыргыз республикасынын эмгек сиңирген артисти, Токтогул атындагы мамлекеттик сыйлыктын лауреаты Бүбүсара Бейшеналиева көзү тирүү кезде эле легендарлуу болгон. Ал 17 май 1926-жылы Таш-Төбө айылында Кант районунда туулган. 1936 –жылдан 1941 –жылга чейин Ленинградхореографиялык окуу жайында билим алган. Атайын окуу жайды бүтүргөндөн кийин республикада академиялык опера жана балет театрында эмгек жолун баштаган. Б.Бейшеналиева кыргыз профессионалдык балетинин калыптанып, өсүшүнө чоң салым кошкон, ошондой эле кыргыз профессионалдык хореографиясынын негиз салуучусу болуп эсептелет. 30-декабрда 1944-жылы «Чолпон » балетинде негизги партияны ойногон. Бул балет Б. Бейшеналиева үчүн да, кыргыз балети үчүн да, чоң роль ойногон. Бул балет менен көптөгөн чет өлкөлөрдү кыдырып, кыргыз балетин таанытып келген. Б.Бейшеналиева опера жана балет театрында 30 жыл эмгек кылган. Ал 47 жашында 1973-жылы каттуу оорудан кийин дүйнөдөн кайткан. Бүбүсаранын бою узун, келбети келишкен, сулуу, ажарлуу инсан болгон. Б.Бейшеналиеванын мүнөзү ачык, токтоо, кичи пейил, мээрман болгон. Биздин эл таланттуу балеринаны билет, анын сиңирген эмгегин сыйлайт жана ошону менен бирге эле сыймыктанат. Бишкек шаарында искусство институтуна Бейшеналиеванын ысымы ыйгарылган. Өмүрүнүн акыркы жылдары жашаган үйдө мемориалдык доска тагылган. Шаардын бир көчөсүнө анын ысымы

берилген. Академиялык опера жана балет театрынын жанында балеринанын айкели орнотулган. Ошондой эле улуттук беш сомдук акчага таланттуу балеринанын сүрөтү түшүрүлгөн.

2 - тапшырма. Ырларды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Аялга

А. Осмонов

Сүйгүм келет жаш жандырып, жаш болуп,
Жашымды алдап, жаш кайындай мас болуп,
Жанар тоодой жалын чачкан отуңан
Чыккым келет, жанып чыккан таш болуп.
Сүйгүм келет миң мертебе жаңылып,
Сүйгүм келет сүйгөнүмө жалынып,
Өз күчүндү өз күчүмө багынтып,
Сүйгүм келет кээде өзүңө багынып.
Көпкөк асман, жерге түшсө жарылып,
Кыян жүрсө жердин үстү тарылып,
Ал кыяндан өтөр элем кыйналбай
Бир көз караш кубатыңды жамынып.
Ырас өмүр, кандай кыска, кандай аз,
Тагдыр ошол, өлчөмүнө көп кылбас.
Бирок чиркин аздыгына мейли эле,
Анын октой тездигинен катат баш.
Кечээ гана тиги кырда жок эле,
. Кайдан чыктыбоз ат минген отуз жаш? -
деген өз суроосуна акын өзү кайра мындайча жооп берген:
Токточу өмүр, токточу өмүр, токтой тур!
Көзүң чуңкур, өңүң кансыз, сары сур,
Тил албассың жоголо бер, кете бер,
Сенден күчтүү, сенден өжөр бул учур.
Он беш жолу улам кайра туулуп,
Он беш жолу жарабасам карап тур!

3 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Өмүр; сыйлайт; негиз салуучу; аткарган; билим алган; эстелик; жол көрсөткөн; сүйүктүү; ыйгарылган; ысым; мээрман; сулуу; бүтүргөн .

4– тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо; узун бойлуу; келбети келишкен; жашында; акыркы; сулуу; ачык; билет; бийлейт; бүтүргөн

5 - тапшырма. Сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Бүбүсара звезда кыргызского балета. Она является основоположником кыргызского профессионального балета. Бейшеналиева исполняла основные партии балета. Она являлась заслуженной артисткой республики. За высокий профессионализм награждалась государственными наградами. Она талантливая, любимая балерина. В городе установлен памятник. Её именем названа один из ВУЗов страны.

6 -тапшырма. Ишеним каттын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Ишеним кат

Мен, Жолдошбаев Кубат, Исхак Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин унаа жана машине куру факультетинин студенти менин 2008-жылынын май (апрель, июнь) айындагы стипендиямды Токтосунова Сайкалга алып коюуга ишеним көрсөтөм.

2008-жылдын 2 -июну

Жолдошбаев К.

К. Жолдошбаевдин колун күбөлөндүрөм.

Университеттин унаа жана машине куруу факультетинин деканы.

2022-жылдын 2 июну

мөөрү

Ш.Жумакадыров.

7 - тапшырма. Досуңузга акча карыз алганыңыз тууралуу тил кат жазып бериңиз.

8 - тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9 - тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Үчүнчү вариант

Тема: Касым Тыныстанов – көрүнүктүү мамлекеттик жана коомдук ишмер деген текстти окуп, суроо түзүнүз.

КАСЫМ ТЫНЫСТАНОВ.

Кыргыздын биринчи окумуштуусу, акын, тилчи, мамлекеттик жана коомдук ишмер К. Тыныстанов 10-сентябрда 1901 –жылы Ысыккөлдө туулган. Ал айылдык башталгыч мектепте 1916 - жылга чейин окуган. Касым да 1916-жылдагы үрккөн эл менен бирге Кытай жерине барган. 1918 –жылы качкын кыргыздар менен бирге өз жерине, көлгө кайтып келген.

1919-жылы Ташкент шаарына окууга кеткен. 1924-жылдан 1930-жылга чейин К.Тыныстанов Туркестан автономиялык республикасынын борбордук академиясында кыргыз бөлүмүн жетектеп иштеген. 1925-жылы «Касым ырлары» деген ырлар жыйнагы чыккан. 1928-жылы К.Т. белгилүү ырчыларды, акындарды, комузчуларды чакырып келип, алардын (Т.Сатылганов, М.Куренкеев, К.Орозов) ырларын, күүлөрүн биринчи жолу тасмага жаздырган. Касым Т. редактор, окумуштуу, биринчи профессор, эл агартуу комиссары болуп эмгектенген. 1933-жылдан 1936-жылга чейин кыргыз тили боюнча үч китеп жазган. 1. Кыргыз тилинин терминологиялык сөздүгү-1933-ж. 2. Кыргыз адабий тилинин орфографиясынын долбору - 1934-ж. 3. Кыргыз тилинин синтаксиси. 5 класс үчүн. -1936-ж. 1937-жылы К.Тыныстанов репрессияланган. 5-ноябрда 1938-жылы атууга кеткен. Жаңы заман келип, 1991-жылы саясий террордун курман болгондорунун сөөгүн Кой-Таш айылында табылган. 137 курман болгондордун ичинде К.Тыныстановдун да сөөгү табылган. Саясий террордун курман болгондорунун аттары акталып Кой-Ташка «Ата - Бейит» күмбөзүнө коюлган. К.Тыныстанов орто бойлуу, кара тору, мурутчан киши болгон. Анын мүнөзү - чечкиндүү, өжөр, сылык, тырышчаак болгон. К.Тыныстанов кыргыз элинин совет мезгилиндеги туңгуч жазуучусу, Кыргыз Республикасынын туңгуч эл агартуу комиссары, кыргыз тилинин грамматикасын негиздеген профессор жана кыргыз маданиятынын өнүгүшүнө зор таасир тийгизген мамлекеттик ишмер болгон эле. Азыркы учурда К.Тыныстановдун атын Ысыккөл мамлекеттик университети алып жүрөт. Белгилүү саясий жана коомдук ишмердин сүрөтү улуттук он сомдук акчага түшүрүлгөн, ошондой эле бул инсандын аты шаардын бир көчөсүнө ыйгарылган. Биздин эл К.Тыныстановду билет, анын эмгегин жогору баалайт жана ушундай инсандар менен сыймыктанат.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп сөздөрдү таап, жазгыла.

Сүйүү жана мен

А.Осмонов

Сүйүү эмне? Сүттөй таза колукту!
Ансыз анан алтын өмүр толукпу?
Ошондуктан эң биринчи жаш сүйүү
Бермет, жакут, каухар кийип жолукту.
Кучактадым, өптүм, кыстым боорума,
Бул турмушта өлгөнчө бир болууга.
Бирок, сүйүү эң жалганчы нерсе экен,
Кош деди да от карматты колума.
Экинчиси: андан сулуу, андан _____ жаш
Жалынына жана турган жансыз таш,
Анын көркү миң бир түрлүү көрүнүш,
Мен андыктан: кайра кумар, кайра мас.

Аз дууладык жаштык, мастык ойнунда,
Ант бериштик өмүр байлап көп жылга,
Бирок сүйүү жерден муздак нерсе экен,
Жашырында жылан таштап мойнума.
Менде айып жок... төмөнсүбөйм эч кимге,
Андай болсо , «күнөө өзүндө» деп билбе,
Бирок сүйүү уудан бүткөн нерсе экен,
Үчүнчүсү заар чачты бетиме.
Жылаан таштап, заар төгүп, чачып от,
Эрк сеники, шылдың кылмак, ойномок,
Бирок , түшүн, акылың кем жаш сүйүү,
Ошентсе да сенден көңүлүм калган жок!
Билем, анын туш тарабы терең жар,
Өзү зоока, куш жете албай болгон зар....
Эгер сүйүү күчтүү болсо өлүмдөн,
Мен сүйүүгө теңелүүгө акым бар.

3– тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Биринчи; адам; күмбөзүн; негизги; саясий; коюлган; жарык дүйнөгө келген; кеңири; ири; ысым т; түшүрүлгөн; өнүгүшү; чечкиндүү; өжөр ; сылык; тырышчаак.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; биринчи; башталгыч мектеп; басылып чыккан; айылдык ; чейин; табылган; азыркы учурда; белгилүү; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо; келбети келишкен; туңгуч; эски

5– тапшырма. Төмөнкү сөздөрдү жана сөз айкаштарды кыргыз тилине которгула.

Был первым кыргызским ученым Кыргызстана. Он родился на Иссык-Куле, руководил отделом, написал книги, был расстрелян, знаменитая личность, присвоено его имя, мы гордимся такими людьми.

6-тапшырма. Түшүнүк каттын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Исхак Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинин энергетика факультетинин деканы доцент М.А.Суеркуловго энергетика факультетинин ЭЭ-3-22 тобунун студенти Кукеев Адилеттен

Түшүнүк кат.

Ден соолугума байланыштуу 11.04.2022. жана 12.04.2022. сабактырымды калтырдым.

Түшүнүк катка № 6 студенттик поликлиникадан 2022-жылдын 12 апрелинен тартып берилген, ден соолугума тууралуу маалымдаманы тиркейм.

14-апрель 2022-жылы.

А.Кукеев

7-тапшырма. Кулактандыруу жазыңыз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9- тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Төртүнчү вариант

1-тапшырма. Алыкул Осмонов – кыргыз элинин белгилүү акыны деген текстти окуп, суроо түзүңүз

Алыкул Осмонов

Кыргыз элинин белгилүү акыны, драматургу жана котормочусу Алыкул Осмонов 1915-жылы март айында азыркы Жайыл районунун Каптал – Арык айылында туулган. Жаштайынан тоголок жетим калып, Токмоктогу балдар үйүндө тарбиялаган. Ал Фрунзе шаарында педагогикалык техникумда окуп жүргөндө эле чыгармаларын жаза баштаган. Анын алгачкы ыры « Кызыл күн » 1930 – жылы « Сабаттуу бол» деген гезитке басылып чыккан. Акын көптөгөн чоң-чоң, терең чыгармаларды жараткан. Чыгармаларында атажурт, элдин эмгеги, жаратылыш, эне тили, чоң махабат, өзүнүн оорусу ж.б. орун алган. А.Осмонов бир нече драмалык чыгармаларды да жараткан. Ошондой эле жаш жеткинчектер үчүн да бир нече чыгармаларды жазган. А.Осмонов дүйнөлүк классиканы жакшы билген акын болгон. Ал котормочу катары А.С. Пушкиндин, И.А.Крыловдун, Шота Руставелинин, У.Шекспирдин жана башкалардын чыгармаларын кыргыз тилине которгон. Алыкул орто бойлуу, каратору жигит болгон. Мүнөзү оор басырыктуу, көп сүйлөбөгөн адам болгон. Ал орунун азабынан декабрь айында 1950 – жылы дүйнөдөн кайткан. Ал эң биринчилерден болуп Кыргызстан Ленин комсомолунун сыйлыгына татыктуу болгон А.Осмоновдун ысымы көптөгөн мектептерге, көчөлөргө,

китепканаларга берилген. Алыкул Осмоновдун Бишкекте музей – үйү бар. Анын айкели улуттук китепкананын жанында орнотулган. Көптөгөн чыгармалары мектеп программасына киргизилген. А.Осмоновдун сүрөтү мамлекеттик эки жүз сомдук акчага түшүрүлгөн.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Өзүмдү өзүм

А.Осмонов

Мен өзүмдү үй сыртынан тыншасам,
Күрс,күрс эткен оор жөтөл үн чыгат...
Бүткөн экен кайран өмүр , кайран жан..
Деп жалооруп, көңүлүм шондо бир сынат.
Мен өзүмдү бир көчөдөн карасам,
Баскан өңдүү алсыз, арык сөлөкөт....
Албуут бала, эми болуп араң Жан
Айыкпас дарт болгон өңдүү өнөкөт.
Мен өзүмдү уктаганда карасам,
Жаткан өңдүү бир өлүк жан,каны жок
Жүрөк күчүн тамырынан санасам,
Чарчагандай араң согот алы жок.
Мен өзүмдү өлгөн кезде карасам,
Күлүмсүрөп керилген бир шер жатат.
Бул акыйкат жазмышына жарашкан
Тагдырына ракмат айткан азамат.
Билген билер, билбегенге не чара,
Менсинген жаш, муну кимден кем көрөт?
Кең пейилдүү, ачык колдуу бечара
Кыйын жашап,жакшы жазган өңдөнөт.
Мен өзүмдү бир кылымдан карасам,
Тээ алыста чаң ызгыткан чаң чыгат.
Өлбөстүктүн өжөр эркин талашкан
Эрдигинен нечен тирүү жан чыгат.

3 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Белгилүү; залкар; жараткан; орнотулган; туулган; ири; чыгарма; махабат;
байлык; ысым; айкел; кыргыз тил; эң биринчи; жакшы көргөн; жек көргөн;
ак ниет; эмгек.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Жаза баштаган; белгилүү; эмгек ооруу; жакшы; залкар; түбөлүк; орто
бойлуу; каратору жигит; орто бойлуу; махабат; токтоо; унчукпаган;
жөнөкөй; ак ниет; көп сүйлөбөгөн.

5 – тапшырма. Төмөнкү сөздөрдү жана сөз айкаштарды кыргыз тилине которгула.

Классик кыргызской литературы, жил и учился в детском доме, он любил читать, хороший переводчик, писал стихи, поэмы, долго болел, выдающийся поэт Кыргызстана.

6-тапшырма. Тил каттын үлгүлөрүн окуп, орус тилине которгула.

Тил кат.

Мен, Талипов Дастан (жашаган жерим: Бишкек шаары, К.Акиев көчөсү, № 6 үй, КМТУда окутуучу, паспортум 1-ЮН № 61 81 40) 2023-жылы 15 апрелде Жабиров Маликтен 1000 (бир миң) акча карыз алдым. Бул акчаны толугу менен бир айдан кечиктирбей (15-июнь 2009-жылы) кайтарып беремин.

Тил кат берүүчү Талипов Дастан

күнү, айы, жылы.

колу

Бул тил катты күбөлөндүрүүчүлөр:

1. Керимова Динара

колу

2. Жабиров Асанбек

колу

7-тапшырма. Боло турган мараакеге карата чакыруу жазыңыз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9- тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Бешинчи вариант

1-тапшырма. Курманжан датка – Алай ханышасы деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

Курманжан Датка –Алай ханышасы

Алай ханышасы Курманжан датка (Маматбек кызы Курманжан) 1811-жылы азыркы Кара-Суу районундагы Мады айылында туулган. Ал элүү жыл бою эл башкарган, кыраакы, кайраттуу, эрктүү айым болгон. Курманжандын мүнөзүнүн бекемдиги, эрктүүлүгү жаш чагынан эле байкалган. Ал айтканынан кайра тартпаган кыз болгон. 1832-жылы

Курманжан Алайды башкарган Алымбек даткага турмушка чыккан. Аны менен 30 жыл жашап, беш балалуу болгон. 1862 – жылы козголоңчулар Алымбек датканы өлтүргөндөн кийин Алайды башкарууну Курманжан өз колуна алган. Курманжандын кыргыз элине болгон кадыр-баркын император Николай экинчи билген жана анын эмгегин жогору баалап, атайын Алай ханышасы үчүн белек даярдаткан. Бул белекти жасоодо орус элинин мыкты зергерлери узанышкан. Атчан аскерлердин коштоосу менен падышанын белеги - бриллиант менен кооздолгон саат Мады кыштагына жеткирилген. Кокон хандыгы Курманжандын кыраакылыгын, даанышмандыгын, тил билгичтигин, эмгегин жогору баалап, ага « датка » деген наам ыйгарган. Курманжан датка өз элин ынтымакка, достукка жана эрктүүлүккө үндөгөн. Курманжан датка 97 жаш курагында 1908 – жылы дүйнөдөн кайткан. Курманжан апабыздын сөөгү Сулайман тоосунун этегине коюлган. Анын эстелиги жана музейи Ош шаарында орун алган. 1991 – жылы кыргыз журтчулугу Курмандан датканын 180 жылдык мааракесин кеңири белгилеген. Өлкөбүздүн булуң-бурчтарында Курманжан датканын атында мектептер, бала-бакчалар, көчөлөр бар. « Курманжан датка фондусу » иштейт. Даанышман Алай ханышасынын сүрөтү мамлекеттик элүү сомдук акчага түшүрүлгөн. Ал жөнүндө көптөгөн чыгармалар жазылып, спектакльдар коюлууда.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Сулууга А.Осмонов

Кош, жан эркем, кош дейсиң деп тарынба,
Мени күтпө, мени эстебе, сагынба,
Жаш кездердей ынак сүйүү жок экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.
Кош сүйгөнүм, коштошордо жалынба,
Сен жакшы элең мен сүйө элек чагында,
Ак сүйүүдөн көңүл калуу көп экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.

Сен бир кептер боз шумкарын түнөткөн,
Унутулган учар замат түнөткөн,
Сүйүү деген – сүйүү эмес эринден,
Сүйүү деген – от чачышуу жүрөктөн.
Сен бир бакча миваларың келишкен,
Мен жүргүнчү ооз тийген жемиштен,
Сүйүү деген – сүйүү эмес бетинден,
Сүйүү деген - сүзүп өтүү деңизден.
Сен бир жүзүм бышып турган мына бу,

Арманда эмес, бирок сенден кур калуу,
Сүйүү деген ырдоо эмес бал ууртап,
Сүйүү деген сүйүү уусуна уулануу.
Таттуусунар, ачуусунар сулуулар,
Алдайсынар бизди опоңой кургурлар,
Канча болсо сенин жибек көйнөгүң
Дал ошончо жүрөгүңдө сүйүү бар.
Бирок менин махаббатым бир гана,
Бирок ал жок, эгер болсо ал гана?
Мага ишенбе, элес кылып бардыгын,
Күлүп жүрөм өзүңө окшоп алдана.

3– тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Датка; ханыша; туулган; айым; башкарган; эмгек; адилеттик; дөөлөт;
ысым; түшүрүлгөн; турмушка чыккан; мүнөз; жаш курагында; жогору
баалайт; ынтымак; сүрөт.

4– тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Эрктүү; мүнөзү бекем; түштүктө; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо; ынтымак;
шаар; түбөлүк; туулган; өлгөндөн кийин; байкалган; келбетүү.

5 – тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Великая дочь кыргызского народа. Мать пятерых сыновей.
Управляла Алайской долиной. Умная, справедливая, дальневидная, мудрая
женщина. Получила подарок от императора. Сохранила народ. Ей
присвоено звание « датка ». Мы должны знать историю своего народа.

6-тапшырма. Өмүр баяндын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Өмүр баян

Мен, Эсенов Кубаныч Аманович, 1986-жылы 10-мартта Чуй
областынын Сокулук районуна караштуу Белек айылында жумушчунун үй-
бүлөсүндө туулганмын.

1993-жылы № 3 орто билим берүүчү мектепке кирип, аны 2003-жылы
бүтүрдүм. Мектепте жеңил атлетика менен машыгып жүрчүмүн, 1-
разрядым бар. Мектепти бүткөндөн кийин 2003-жылдан 2005-жылга чейин
Кыргыз Республикасынын куралдуу күчтөрүнүн катарында кызмат өтөдүм.
2006-жылы И. Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык
университетинин энергетикалык факультетинин “Электр. машиналары”
адистигине тапшырдым. Азыркы учурда КМТУнун 2-курсунун
студентимин.

Менин атам – Эсенов Аман 1954-жылы туулган, “Кыргызавтомаш”
 заводунда инженер болуп иштейт.

Менин апам – Эсенова Жаркын, 1958-жылы туулган, орто мектепте англис тили мугалими болуп иштейт.

Күнү, айы, жылы.

Колу

7-тапшырма. Бир ишкана менен эмгек келишимин түзүп, жазыңыз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9-тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Алтынчы вариант

1-тапшырма. Токтогул Сатылганов деген текстти окуп, суроо түзүңүз

Токтогул Сатылганов

Кыргыз элинин улуу демократ акыны, төкмөчү жана композитору Токтогул Сатылганов 1864-жылы Кетмен -Төбө (азыркы Токтогул) өрөөнүндө туулган. Токтогулдун атасы Сатылган колунда жок дыйкан болгон. Энеси Бурма ыр менен темир комузга шыктуу аял болгон. Токтогулдун акындык таланты жаш кезинен эле башталган. Талантынын өсүшүнө биринчи кезекте апасы Бурманын чоң таасири тийген, ошондой эле ошол замандагы элдин оор турмушу жана кыргыз жеринин кооз жаратылышы чоң себеп болгон. 1882-жылы Токтогулдун өмүрүндөгү жана чыгармачылыгындагы бурулуш жыл болду. Ал Дыйканбай манаптын такшалган ырчысы Арзымат менен айтышыт, аны жеңип коет. Токтогул өзүнүн чыгармаларында эмгекчил элди, карапайым журтту мактап, реалдуу өзү көргөн чындыкты бетке айтып ырдайт. 1898 – жылы Анжиян козголоңуна байланыштуу жалган жалаа менен Сибирге сүргүнгө айдатышат. Сүргүндөн бир нече жолу качып, кармалып калат. Акыры он жылдан кийин Кыргызстанга жөө качып келет. Туткунда ал көптөгөн ырларды жаратат. Совет бийлиги орногондон кийин, Токтогул жаңы заманды жар салып ырдайт. Сатылганов төкмө ырчы гана болбостон, комузда кол ойноткон, күү чыгарган композитор-акын болгон. Т.Сатылганов 1933-жылы дүйнөдөн кайткан. Анын ар түрдүү тематикалык ырлары, күүлөрү эл арасында сиңип, элдин сүймөнчүлүгүнө айланып калган. Т. Сатылганов чымыр денелүү, кичине бойлуу, кара тору, тоголок адам болгон. Мүнөзү шайыр, ак көңүл, тамашакой, ыр жандуу киши болгон. Атактуу демократ акындын ысымы

менен республикабыздын көптөгөн мекемелери, мектептери, көчөлөрү аталган. Мисалы : өзү тулуп - өскөн район анын ысымын алып жүрөт, ГЭС, суусактагыч анын ысымында. Бишкек шаарында акындын эстелиги бар. Мамлекеттик филармония Т.Сатылгановдун атына коюлган. Т.Сатылганов атындагы мамлекеттик сыйлык бар. Мамлекеттик улуттук жүз сомдук акчага акындын сүрөтү түшүрүлгөн.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Өмүр Т.Сатылганов

(үзүндү)

Ат арыбас болсочу,
Жаш карыбас болсочу,
Жаратканы чын болсо,
Жай-жайына койсочу.
Кызыл оңбос болсочу,
Кыз бурулба болсочу,
Көгөргөнү чын болсо,
Гүлдөр соолбос болсочу.
Жибек оңбос болсочу,
Жигит өлбөс болсочу ,
Жигит менен кыз өлсө,
Жерге көмбөс болсочу.

Чөп куурабас болсочу,
Көз тунарбас болсочу.
Кызыл жүзү бозоруп,
Кыз кубарбас болсочу.
Кайран өмүр жыйырма беш,
Жашка барар болсочу,
Кайран жанды кол менен
Жасап алар болсочу.
Өзөнгө элим толсочу,
Өмүр өтпөс болсочу.
Жашка ажал келбес болсочу,
жакшы адам өлбөс болсочу.

3– тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Колунда жок; жаш кезинен; оор турмуш; айдашкан; адилеттик ; ысым - ат; шыктуу; шайыр; убакыт; табият; оор; мактоо; таасир; чакырат; заман - доор; эстелик; комуз.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; колунда жок; аял; ата; кооз; эмгекчил; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо; түбөлүк; орто бойлуу; шайыр; өмүр; өсүү; жеңип алат.

5 – тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Выдающийся поэт кыргызского народа. В своих песнях он пел о тяжелой жизни простого народа. За что был сослан в Сибирь. Он борется за справедливость. Его именем в республике названы много объектов. Его песни и сейчас не утратили своей популярности. В городе есть улица, установлен памятник.

6-тапшырма. Мүнөздөмөнүн үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

И.Раззаков атындагы КМТУнун

ЭМ-1-22 тобунун студенти, орто билимдүү

кыргыз улуттундагы 2004-жылы туулган
Жолдошбаев Нурбек Мирбековичке

Мүнөздөмө

Жолдошбаев Н.М. 2022-жылы И.Раззаков атындагы КМТУнун энергетика факультетинин 1-курсуна тапшырып өткөн. Окуу жылынын ичинде ал өзүн жоопкерчиликтүү, тартиптүү, аракетчил жана илимий иштерге багыт алган студент катары көрсөтө алды.

Жолдошбаев Н.М. факультеттин жана университеттин коомдук иштерине активдүү катышып турат. 2022-2023-окуу жылында университетте профкомдун мүчөсү болуп катталды. Спортко кызыгат, бош убактысында китеп окуганды жакшы көрөт.

Жолдошбаев Н.М. студенттердин жана окутуучулардын – арасында кадыр – баркка ээ. Турмушка мамилеси жөнөкөй.

Мүнөздөмө Бишкек шаарынын Свердлов райондук аскер комиссариатына көрсөтүү үчүн берилди.

ЭМ-1-23 тобунун куратору
20.04.2023.

Жабирова С.М.

7-тапшырма. Сиз иштеген мекеменин жетекчисине кайрылып, арыз жазыңыз.

И.Раззаков атындагы Кыргыз мамлекеттик
техникалык университетинин ректору
проф.ТБ.Дуйшеналиевге физика
кафедрасынын доценти Жеңиш Ашымовдон

Арыз

Башка кызматка өткөндүгүмө байланыштуу мени кафедранын доценттик кызматынан бошотууңузду сураймын.

0710.2022

(колу)

Ж.Ашымов

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9-тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Жетинчи вариант

1-тапшырма. Жусуп Баласагын - улуу акын, түрк сөзүнүн улуу устаты деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

Жусуп Баласагын

Жусуп Баласагын (же Баласагындык Жусуп , Баласагында жашаган Жусуп дегенди туюндурат) 11-кылымда жашаган. Улуу акын, философ, илимпоз, адамдын жан дүйнөсү менен коомдук турмуштун соккон тамырын кармай билген билерман, түрк сөзүнүн улуу устаты болгон. Ал Кыргызстандын Чүй өрөөнүнүн аймагында Токмок шаарынын түштүк тарабында Бурана эстелиги турган жерде, бир кезде Баласагын аталган шаарында болжол менен 1015 – 1018 – жылдардын аралыгында жарык дүйнөгө келген. Жаш кезинен терең билим алып, өз доорунун ири ойчул акындарынын алдында болуп, чыгармасында калайык-калктын турмушун кеңири чагылдырган.

Ал өзүнүн атын чыгарган даңктуу дастаны « Куттуу билим » кара сөз түрүндө жазылган кириш сөзүндө Баласагын шаарында туулгандыгы, дастанын Кашкарда жазып бүтүрүп, Табгач-ханга (Кашкар ханы) тартуулагандыгы, ушул эмгеги үчүн « хасхажит » деген наамга ээ болгондугу кабарланат. Сөздүн улуу зергери, өзүнүн « Куттуу билим » чыгармасын эски түрк тилинде, 1069 – 1070 –жылдары 18 айдын ичинде жазган дастаны менен даңктуу. Бул дастан акылмандыкка жол көрсөтөт, адамды, табиятты сыйлоого чакырат. Бул чыгармада адамдын жакшы – жаман жактарын карама-каршы коюу менен акылдууну, баатырлыкты, эрдикти баалай билүүнү, эл үчүн, туулган жер үчүн кызмат кылууга, адамды сыйлай билүүгө үндөйт. Чыгарманын курулушу (структурасы) да өзгөчө. Төрт кейипкердин аңгемеси түрүндө жазылган дастан, өзөгү айрым өзгөрбөс түбөлүктүү түшүнүктөрдөн турат. Биринчиси - адилет, экинчиси - дөөлөт, үчүнчүсү – акыл, төртүнчүсү – каниет. Эл оозунда айтыла келген макал-лакаптар, учкул сөздөр арбын кездешет. Дегеле « Куттуу билим » - бул маданий – рухий казынабыздын, көркөм адабиятыбыздын көч башы, көөнөрбөс мурасы. Жусуп Баласагын бою узун, келбети келишкен адам болгон. Анын мүнөзү токтоо, сабырдуу болгон. Улуу ойчулдун ысымы түбөлүккө сакталып калат. Кыргыз улуттук университетке Жусуп Баласандын ысымы берилген. Ошондой эле Кыргыз мамлекеттик улуттук акчасына(1000 сомдук банкнотко) улуу ойчулдун сүрөтү түшүрүлгөн.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

« Куттуу билимден »

Жусуп Баласагын

(үзүндү)

Сөздөрү акылмандын мүрөк болоор,

Сөздөрү наадандардын чөлдөй соолор.
Баштаган маңыз сөздүн маанайы пас,
Менменсиген кур чечендин пайдасы аз.
Сөздөрүң чубалжыбай кыска болсун,
Ар сөзгө он-ондогон маани толсун.
Акыл сөз билсең сени улуу кылаар,
Маңыз сөз шылдың кылып анан тынаар.
Ташчылар чебер чеккен асыл таштай,
Сөзүң да тунук турсун түк дат баспай.
Наадандык - дүлөй, сокур. Илим керек,
Сокурга - көз, дүлөйгө - кулак берет.
Ээ болсоң алп илимге даңк табасың,
Өлсөң да өчпөй тураар из саласың..
Өз тилиң, оолак болуп ушак, калптан,
Илимге ынак болсун ар тараптан.
Кокустан сөз сүйлөсөң жаза тайып,
Өз тилиң өз башыңы салат айып.
Койнуна котур ташын катып алып,
Бузуку орой бузат, эл арасын.
Бактыңа душман болбой таза сакта,
Орунсуз жаман сөздү эч кимге айтпа.
Акыл сөз жана мыкты эмгек менен
Эстелик калтырасың өчпөс, терең.
Жатсаң да топуракта жарык көрбөй,
Эл жаттап, накыл сөзүң калат өлбөй.
Күткөнчө кырк алтынды - сөздү күткүн,
Ошондо уюткусу байлык – күчтүн.
Тилегим билгиң келсе чындап сезип –
Илимдин сырын издөө дүйнө кезип.
Илимсиз ал – адашуу айсыз түндө,
А илим – жеткирер жол жарык күнгө.
Чынында акыл, илим болсо кылдат,
Табасың өлгөндө даңк, тирүүдө - урмат.
Тил - көпүрө илим менен билимге,
Тил адамга кубат берет өмүрдө.
Тил адамды бакыт, даңкка жеткирет,
Тил адамды шорго салат, өлтүрөт.
Сөздү карма, башың кесип салбасын.
Тилди карма, тишиң сынып калбасын.
Жаштык өтөт, өмүр өтөт элирген,
Бул - дүйнө - түш, сен да өтөсүн өмүрдөн.

3 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Жарык дүйнөгө келген; туюндурат; сакталат; кеңири; билим алган; калайык-калк; тартуулаган; табият; ири; дастан; адилеттик; дөөлөт; ысым; түшүрүлгөн; чакырат; устат; аңгеме; үндөйт; даңктуу.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; билерман; түштүк тарабында; чагылдырган; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо; түбөлүк; узун бойлуу; келбети келишкен; улуу; жаштык ; алдында; карма .

5 – тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Жусуп Баласагын родился в Чуйской долине. Он жил возле города Токмак. В своих произведениях широко освещал жизнь простого народа. Он призывал любить свой народ, свою землю, быть гуманным. « Куттуу билим » – это духовное наследие, начало нашей художественной литературы. Большая часть его пословиц и поговорок живут в устах народа.

6-тапшырма. Суроо-каттын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Суроо-кат

“Дастан” ЖЧКнын
жетекчисине.

Кредиттик банктарда көрсөтүлгөндөй, акыркы эки жыл ичиндеги жаңыландыруу, калыбына келтирүү жана айландыруу каражаттары үчүн бөлүнгөн кредиттерге жана инвестицияга кызыктыруу үчүн маалымат берүүнүздү суранабыз.

Өндүрүштүк суроолорду
калыптандыруу бөлүмүнүн
башчысы.

Кубатов К.К.

7-тапшырма. Студентке маалымдама жазып бериңиз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

Жусуп Баласагын, улуу акын, философ, илимпоз, жашаган, жарык дүйнөгө келген, чагылдырган, жазылган, чакырат, үндөйт, дөөлөт, акыл, каниет.

9-тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Сегизинчи вариант

1-тапшырма. А. Малдыбаев - белгилүү композитор деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

А. Малдыбаев – белгилүү композитор. Абдылас Малдыбаев 1906 – жылы Кемин районунда Кара – Булак айылында туулган. 1922 – 1924 жылдары Алматада казах-кыргыз бөлүмүндө окуган. 1929 –жылы Кыргызстанда педагогикалык техникумду бүтүргөн. Музыкалык техникумда (азыркы искусство институту) алгач окутуучу, кийин деректир болуп эмгектенген. Көптөгөн жылдар опера жана балет театрында иштеген. Малдыбаевдин чыгармачылык жолу 1922 –жылы «Акинай», «Кызыл жоолукчан» деген ырлардан башталган. Малдыбаевдин чыгармачылык өсүшүнө, 1936-жылы кыргыз жергесине көрүнүктүү, залкар композиторлор В.Фере, В Власовдун келиши чоң таасирин тийгизген. 1938-жылы В,Фере, В,Власов, А.Малдыбаев биригип «Айчүрөк» деген кыргыздын биринчи операсын жазышкан А.Малдыбаев (300) үч жүзгө жакын чыгарма жараткан. Ал улуттук опералык музыкага негиз салуучулардын бири болгон. 1939- жылы композитор СССРдин Эл артисти деген наам алган. Кыргыз элине кылган эмгеги үчүн А.Малдыбаев көптөгөн мамлекеттик сыйлыктар менен сыйланаган. Белгилүү композитор, көрүнүктүү искусство ишмери А.Малдыбаев 1978-жылы дүйнөдөн кайткан. Азыр Бишкек шаарында А.Малдыбаевдин аты опера жана балет театры алып жүрөт. шаарда анын атында бир көчө бар. Ошондой эле А.Малдыбаевдин сүрөтү улуттук бир сомдук акчага түшүрүлгөн.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Саанчы жеңе

А.Осмонов

Сүрөттөй сүйкүм, сүзүлгөн, жеңе,
Көркүңө көзүм түшүргөн жеңе.
Ак алма мисал түсүнө ,жеңе,
Ак куудай айбат түзүлгөн, жеңе.
Алкымың алды бүчүнүн, жеңе,
Албырткан жанды күчүнөн, жеңе,
Түндө бир көргөн түшүнөн, жеңе,
Чака алып баскан жолуңан, жеңе.
Саатта саанын бүтүргөн, жеңе,
Табака куйган сүтүңөн, жеңе.
Калкыңа берген майыңан, жеңе
Планың ашкан айыңан,жеңе.
Чачпагын учу шырп этет,жеңе,

Шырп этсе, жүрөк зырп этет ,жеңе.
Зырп эткен жүрөк шааныңан, жеңе,
Эртелеп саган сааныңан, жеңе.

3 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Жарык дүйнөгө келген; туюндурат; сакталат; кеңири; билим алган;
калайык-калк; турмуш; тартуулаган; табият; ири; дастан; эски; адилеттик;
дөөлөт; ысым; чакырат; устат шакирт; аңгеме; үндөйт; даңктуу.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; билерман; түштүк тарабында; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо;
түбөлүк; узун бойлуу; келбети келишкен; улуу; ырыс; жаштык; алдында;
карма.

5 – тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

А.Малдыбаев родился в Чуйской долине. Он жил возле города Токмак. В своих произведениях широко освещал жизнь простого народа. Он призывал любить свой народ, свою землю, быть гуманным. Его музыка – это духовное наследие, начало нашей классической музыки. Большая часть его песен исполняются и сейчас.

6-тапшырма. Төмөнкү жооп - катын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Жооп-кат

ТК-02 нын башкармасы
Усеналиев Эльдияр Жолдошбековичге

Мамлекеттик спирт жана алкогулдук ичимдиктерди өндүрүш сактоо жана сатуу агентствосу Кыргыз Республикасынын өкмөт астында изилдөөдөн кийин билдирет: сиздин көрсөткөн Улуттук стандартагы проект КМС 1038 : 2006 “Кыргызстан” арагына, проект боюнча эскертүү жана сунуш жок.

Өндүрүштүк суроолорду
калыптандыруу бөлүмүнүн
башчысы.

Алиев К.Б.

7-тапшырма. Жамаатыңыздагы кесиптешиңизге мүнөздөмө-жолдомо жазып бериңиз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9-тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Тогузунчу вариант

1-тапшырма. Саякбай Каралаев – улуу манасчы деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

Саякбай Каралаев – улуу манасчы Кыргыз элин дүйнөгө тааныткан «Манас» эпосун оозеки айткан улуу манасчыларыбыздын бири Саякбай Каралаев болуп саналат. Атактуу манасчы 1984-жылы Ысыккөл областынын Тоң районуна караштуу « Ак- Өлөң » айылында кедейдин үй-бүлөсүндө туулган. Он эки жашынан баштап атасы менен бирге бай, манаптардын малын багып иштеген. 1916-жылы үркүндө кытай жерине качкандар менен бирге барып 1917-жылы көлгө кайтып келген. Совет бийлиги орногондо Кызыл гвардиячылардын катарында кызмат кылган.. Кийинчерээк коомдук кызматтарда иштеген. Саякбай Каралаевдин Манас эпосуна болгон кызыгуусу жаш кезинен башталган. Ал Манас эпосун көп угуп бара-бара өзү да манас айта баштаган. Ал чоң-чоң манасчылар менен бирге жүрүп, алардан көп тажрыйба алып, такшалган. Саякбай « Манас », « Семетей », « Сейтек » эпосторун жумалап, айлап тынбай айткан. Анын айтуусунда « Манас » эпосунун толук варианты жазылып алынган, ал 500553 сап ырды түзөт. Белгилүү жазуучубуз Ч.Айтматов : « Саякбай Каралаев – 20-кылымдын Гомери » деп айтып анны грек элинин улуу акынына теңеген. Миллиондогон сап ырдыларды оозеки жатка айтыш, чындыгында эле оңой иш эмес. Бул чыгарма Гомердин «Одиссея» жана «Илиада » чыгармаларынан 20 эсе чоң (27 803 сап ыр), индустардын « Махабхаратасынан » да чоң (200 000). Манасчынын эмгеги жогору бааланып бир нече мамлекеттик сыйлыктар менен сыйланган, ошондой эле Кыргыз элинин эл артисти деген наам ыйгарылган. Ал 1971 –жылы дүйнөдөн кайткан. С.Каралаевдин бети тоголок, өңү кара тору жана мурутчан киши болгон. Мүнөзү шайыр келип, дайыма тамашалап сүйлөгөн адам болгон. Элибиздин улуу манасчысынын аты көптөгөн мектептерге, көчөлөргө коюлган, ошондой эле эстеликтери бар. Бишкек шаарында мамлекеттик филармониясынын жанында С.Каралаевдин эстелиги орун алган. Анын сүрөтү Кыргыз мамлекеттик улуттук беш жүз сомдук акчага түшүрүлгөн.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

Ак кайың

А.Осмонов

Жарашыктуу жаштайың,
Жадыраган жаз сайын,
Жаш күнүмдөн тең өскөн,

Жакшынакай ак кайың.
Тамашалуу жаштайың,
Тармалданган жаз сайын,
Тай күнүмдөн тең өскөн,
Татынакай ак кайың.
Мен өзгөрдүм, сен көрдүң,
Мен да көрдүм өңгөнүн...
Жаштыгымды кайра Бер а,
Сурабаймын андан бөлөгүн.
Бутагыңа конойюн,
Кыштын жолун тороюн,
Жаштыгыңды менден ал,
Аккан сууң болоюн.

3 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Белгилүү; залкар; жараткан; орнотулган; туулган; ири; каратору жигит; чыгарма; эски; махабат; байлык; ысым; айкел; кыргыз тил; эң биринчи; жакшы көргөн; жек көргөн; ак ниет; эмгек.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Айта баштаган; белгилүү; эс алуучу жай; берилген; эмгек; ооруу; жакшы; сыйлоо; түбөлүк; орто бойлуу; жаратылыш; орто бойлуу; токтоо; сөзмөр; унчукпаган; жөнөкөй; ак ниет;

5 – тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Классик кыргызской литературы, жил и учился на Иссык-Куле. Он любил часами рассказывать отрывки из эпоса «Манас». С.Каралаев уникальный сказитель эпоса «Манас». Он наизусть знал 500553 строк из эпоса «Манас»

6-тапшырма. Төмөнкү актын үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Үлгү:

Акт

12.04.2022.

Мен, Мамалкоинспекциясынын өндүрүш жана лицензия берүү бөлүмүнүн жетектөөчү адиси. Р. К. Джуматаева тараптан инспекция Башкармамалыгынын башка адиси М.С.Жабировдун, ОсОО «СЛВЗБ»нын лаборатория башчысы И.А.Караеванын катышуулары менен ОсОО «СЛВЗБ» заводунун өндүрүштүк лабораториясынан кредиттештирүү менен чыгарылып, базарларда сатылып жаткан ичимдик азыктарына физика химиялык көрсөткүчтөрү боюнча анализ жүргүзүлдү.

Маркировка:

Физико-химикалык көрсөткүч

“Орус” арагы физико-химикалык көрсөткүчтөрү боюнча ГОСТ 51355–99-го жооп бербейт

Алдынкы специалист
Башкы специалист

Джуматаева Р.К.
Жабилов М.С.

7-тапшырма. Буйрутма жазыңыз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9-тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз

Онунчу вариант

1-тапшырма. Тоголок Молдо – көп кырдуу акын болгон деген текстти окуп, суроо түзүңүз.

Тоголок Молдо – көп кырдуу акын.

Тоголок Молдо (Абдрахманов Байымбет) алыскы Нарын өрөөнүндөгү азыркы Ак-Талаа районунда 1860-жылы кедейдин үй-бүлөсүндө туулган. Жаш кезинен жетим калып аталаш чоң атасы Музоокенин колунда тарбияланат. Музооке болочок акынды төрт жыл айылдык молдого берип окутат. Байымбет жаш кезинен эле өзүнүн зээндүүлүгү, шыктуулугу менен тез кат таанып, жазма акын катары элге тааныла баштаган. Ошол мезгилдеги бай-манаптардын айыбын айтып ыр жазып, аларды ашкерелеп, мазактайт. Ошондуктан бай-манаптар анын куугунтукка алышып, акыры аялынан, үй-мүлкүнөн ажыратат. Кеңеш бийлиги орногондон кийин ал өзүнүн чыгармачылыгын ийгиликтүү улантат. Отузунчу жылдардан баштап ал элдик оозеки чыгармаларды кагаз бетине түшүрүп, илим изилдөө институтуна бере баштайт. Кыска убакыттын ичинде ал институтка 200 басма табакка жакын көлөмдөгү ар кандай темадагы материалдарды тапшырат. Тоголок Молдонун чыгармачылыгы тематикалык жактан да, жанрдык жактан да өтө ар түрдүү болгон. Мисалга алсак, анын чыгармалары тематикалык жактан эмгек ырларына, сүйүү ырларына жана лирикалык ырларга бай. «Шырдакбек», «Жаңыл Мырза», «Эр Эшим » сыяктуу элдик дастандарды жазып калтырган. Ошондой эле ар түрдүү темадагы кошокторду, армандарды, тамсилдерди, поэмаларды жараткан. Байымбеттин мүнөзү токтоо жана эрктүү болгон. Келбети келишкен, бети тоголок адам болгон, ошондуктан аны эл «Тоголок Молдо»

деп атап алган. 1939-жылы Т.Молдо « Ардак белгиси » менен сыйланаган. Т.Молдонун ысымы мектептерге, көчөлөргө ыйгарылган. Көп жерлерде анын эстелиги тургузулган. Улуттук жыйырма сомдук акчабызга анын сүрөтү түшүрүлгөн.

2- тапшырма. Ырды окуп, көп маанилүү сөздөрдү таап, жазгыла.

ЭНЕ ТИЛИ

А.Осмонов

Тил үйрөнүү:

Жакшы көрмөк –

сүймөктөн,

Энем тилин жакшы көрүп

үйрөткөн,

Ойротто жок, оңой тил бейм,

биздин тил,

Бир жашымда :

Ата, апа,

ат , эт дегенди сүйлөткөн.

Тил кадырлоо:

Чын көңүлдөн сүймөктөн,

Атам тилин: сүйгөндүктөн

сүйлөткөн.

Эрдик, өнөр, билим менен

сүйлөшүп --

Бир жүрсүн деп бир

жашымда үйрөткөн.

Бирге жүрсөм, эне тилин

кадырлайм,

Бул тил менен : иштейм,

сүйлөм, ыр ырдайм,

Башка тилди жандай жакшы

көрсөм да :

Эне тилин сүйгөнүмдөн

жаңылбайм.

«Сүйүүнүн - көзү көрбөс түрлөрү бар,

Сүйүүнүн- кулак укпас үндөрү бар,

Сүйүүнүн – кыш болсо да жайдан жыргал,

Үзүлбөс- башка адамга гүлдөрү бар.

Сүйүүнүн арфаларга бербей турган

Өзүнүн тарта турган күүлөрү бар»

3– тапшырма. Төмөнкү сөздөргө синоним таап жазгыла.

Колунда жок; жаш кезинен; оор турмуш; айдашкан; эски; адилеттик; ысым; шыктуу; шайыр; убакыт; табият; оор; мактоо; таасир; чакырат; заман; эстелик; комуз.

4 – тапшырма. Төмөнкү сөздөргө антоним таап жазгыла.

Туулган; колунда жок; аял; ата; эмгекчил; эмгек; жакшы; эрдик; сыйлоо; түбөлүк; орто бойлуу; шайыр; өмүр; ; өсүү; жеңип алат.

5 – тапшырма. Төмөнкү сүйлөмдөрдү кыргыз тилине которгула.

Выдающийся поэт кыргызского народа. В своих песнях он пел о тяжелой жизни простого народа. За что был сослан в Сибирь. Он борется за справедливость. Его именем в республике названы много школ и улиц. Его стихи и сейчас не утратили своей популярности. В городе есть улица, установлен памятник.

6 тапшырма. Төмөнкү чакыруунун үлгүсүн окуп, орус тилине которгула.

Чакыруу

Урматтуу Кубат Акматалиевич !

Кыргыз – Герман факультетинин « Жаш толкун » студенттик ийрими Сизди 2009 - жылдын 6 - майында жаштар менен адабиятчылардын жолугушуусуна чакырат. Биз Сиз өзүңдүн чыгармачылыгыңыздын кызыктуу учурларынан айтып берет деп, турмуштук жана адабияттык тажрыйбаларынан бөлүшөт деп үмүттөнөбүз. Жолугушуу Чоң залда өткөрүлөт. « Жаш толкун » ийриминин жетекчилиги.

7-тапшырма. Токтом жазыңыз.

8-тапшырма. Тексттен баш мүчөлөрдү таап жазгыла.

9-тапшырма. Тексттен айкындооч мүчөлөрдү таап жазгыла.

10 – тапшырма. Адистикке байланыштуу текст таап. Баш жана айкындооч мүчөлөрдүн астын сызыңыз